

Til Kviteseid kommune v/

- Ordfører Tarjei A. Dragedal
- Kommunedirektør Laila Thorsen
- Politiske partier i Kviteseid
- Grunnskoler i Kviteseid v/ rektor

Asker, 15. desember 2023

KVITSEID KOMMUNE OG FRITAKSRETTE I SKOLEN

Fritaksretten er høsten 2023 debattert i Vest-Telemark blad (VTB), med bakgrunn i [en sak som også er referert i nasjonale medier](#). Dette brevet består av kommentarer til Kviteseid kommune v/ kommuneledelsen, folkevalgte og grunnskoler i Kviteseid v/ rektorer.

Noen av innleggene i VTB: • [CHRISTIAN LOMSDALEN](#) • [CHARLOTTE ØSTER](#) • [DRIFA GUDMUNSDÓTTIR](#) • [STIAN HAUGE](#) • [GUNHILD KVÅLSETH](#) • [MARTE LYKSETH 1](#) • [SVEIN FOLDØY](#) • [MARTE LYKSETH 2](#) •

Christian Lomsdalen signerte som Ph.D-stipendiat og forsker på fritaksretten, tilknyttet Universitetet i Bergen. Det kunne gjerne ha fremkommet av signaturen at Lomsdalen også er leder for [Human- Etisk Forbund i Norge](#), og i den egenskap [deltar som part i debatt om fritaksretten](#). Lomsdalens innlegg i VTB gir en god fremstilling av fritaksretten, men kan misforstås dithen at «*kjønns- og seksualitetsmangfold*» er begreper som definerer kunnskapsinnholdet i læreplanverket, og som det derfor ikke gis fritak for.

For ordens skyld: Også avsenderen av dette brevet er en ideell organisasjon med det formål å forsvare kristne personer og gruppers rettigheter. Kristne er beskyttet av det samme diskrimineringsvernet og har de samme rettighetene som gjelder for alle personer representert i [lovens diskrimineringsgrunnlag](#).

Utover [vårt ideelle formål](#), representerer Verdialliansen ingen personer eller grupper i Kviteseid. Vårt anliggende er de allmenne konsekvensene dersom kritikk mot fritaksretten skulle få gjennomslag. Dette er bakgrunnen for vår henvendelse, som sendes uten avtale eller forståelse med noen i Kviteseid.

Sakens bakgrunn, som vi kun kjenner fra media, er at flere foreldre søkte om, og fikk innvilget, fritak for egne barns tilstedeværelse ved fremføringen av «[Hjarte i alle farger](#)». Skoleforestillingen, som inngår i [«den kulturelle skolesekken»](#), presenterer seg selv slik på [Nynorsk Kultursentrum](#):

I framsyninga er det skeive eksplisitt og synleg, men utan dei problemfokuserte narrativa som vanlegvis følgjer skeiv tematikk i skulen. «Det skeive» visast her fram som ein naturleg del av den menneskelege buketten, der mangfald er ein rikdom (NK / den kulturelle skolesekken).

«[Hjarte i alle farger](#)» presenteres som en forestilling for 5. – 7. trinn som «*utfordrer egen tenkning om kjønn og stereotypier*». Elevene «*inviteres til å reflektere og stille spørsmål ved eiga oppfatning av forelesning, skeiv kjærleik, kjønn og stereotypiar*». Forestillingen presenterer ingen invitasjon til kritisk refleksjon og debatt om skeiv tematikk. «*Det skeive*» markedsføres som forestillingens bærende tema.

Når elever, foreldre og lærere mottar slik informasjon om forestillingen, vil de naturligvis ha grunn til å anta at forestillingen formidler sitt tema nettopp så normativt som det fremgår av informasjonen.

Det er derfor naturlig at forestillingen blir forstått som del av en dypere og mer omfattende trend i samfunnet, der «*kjønns- og seksualitetsmangfold*» og «*brudd på normer for kjønn og seksualitet*» hevdes som bærende verdier, formål, faktum og politisk agenda, i en samlet «*skeiv*» kontekst.

SKOLENS GRUNNLAG

Norsk grunnskole reguleres av opplæringsloven, men også av annen lovregulering. Skolen har dessuten folkerettslige forpliktelser som lovgiver, skoleadministrasjon, skoleeiere og den enkelte skole må følge.

Dette er noen av rammene:

- **GRUNNLOVEN:** Skolene må støtte [grunnlovens § 2 om statens verdigrunnlag](#), [§ 92 om menneskerettighetene](#) og [§ 109 om retten til utdanning](#).
- **OPPLÆRINGSLOVEN:** [Opplæringsloven](#), med [formålet i § 1](#).
- **FORSKRIFT TIL OPPLÆRINGSLOVEN:** [Forskriften](#) presiserer i [§ 1 – 1](#) at opplæringen skal være i samsvar med [Læreplanverket for Kunnskapsløftet](#) (her samlet av undertegnede i én PDF med overordnet del og de enkelte fagplanene, hentet fra nettsidene til Udir i desember 2022).
- **KUNNSKAPSLØFTET:** [Læreplanverkets fagplaner](#) har tverrfaglige temaer, grunnleggende ferdigheter, kompetansemål og vurderinger. Overordnet del gir verdier og prinsipper.
- **FORSKRIFT OM HELSE OG MILJØ I BARNEHAGER, SKOLER OG SKOLEFRITIDSORDNINGER:** [Forskriften](#) skal fremme barns og elevers helse, trivsel, lek og læring, samt forebygge sykdom, skade og alvorlige hendelser. [Helsedirektoratet har publisert en foreløpig veileder](#).
- **LIKESTILLINGS- OG DISKRIMINERINGSLOVEN:** [Likestillings- og diskrimineringslovens § 1](#) lister opp flere [diskrimineringsgrunnlag](#). Skolene må likebehandle lovens diskrimineringsgrunnlag.

Skolene har også folkerettslige forpliktelser, som disse:

- **MENNESKERETTSLOVEN:** [Menneskerettsloven](#) med vedlagte menneskerettskonvensjoner gjelder som norsk lov i den utstrekning de er bindende for Norge. Det vises til:
  - **DEN EUROPEISKE MENNESKERETTSKONVENSJON (EMK):** [Hele EMK](#) er aktuell for denne henvendelsen, men vi viser særlig til EMK, [første tilleggsprotokoll, Art. 2](#):

Funksjoner staten påtar seg i utdanning og undervisning, skal den utøve med respekt for foreldres rett til å sikre slik utdanning og undervisning i samsvar med deres egen religiøse og filosofiske overbevisning.
  - **UNESCO-KONVENSJONEN MOT DISKRIMINERING I UNDERVISNINGEN:** Ingen skal tvinges til å motta religiøs opplæring som ikke er i samsvar med deres egen overbevisning, [ref. article 5.1 \(B\)](#). Dette forstås analogt også for ideologisk og politisk opplæring som ikke respekterer religiøs og filosofisk overbevisning.

Temaet som ble aktualisert i Kviteseid høsten 2023, vil også kunne berøre ansattes rettigheter:

- **ARBEIDSTILSYNET OM FRITAK FOR ARBEIDSGAVER AV SAMVITTIGHETSHENSYN:** [Arbeidstilsynets veiledning om fritak fra arbeidsoppgaver av samvittighetshensyn](#) må komme til anvendelse for pedagogisk personale som opplever samvittighetskonflikt ved pålegg om å undervise i kompetansemål som ikke har hjemmel i læreplanverket.

En mer utførlig presentasjon av vårt syn på skolens rammer i norsk lov, menneskerettighetene og folkerettslige forpliktelser, se [vårt brev 13. desember 2022 til Statsforvalteren i Oslo og Viken, s. 3 – 5](#).

OBJEKTIV • KRITISK • PLURALISTISK

Denne henvendelsen aktualiserer artikkelen «[Folkerettslige bestemmelser vedrørende grunnskolen](#)» av [Helge Olav Bugge](#). Artikkelen ble publisert i «[Norsk Skolerett](#)», Universitetsforlaget i 1987. I artikkelen kommenterer Bugge ovennevnte [EMK, første tilleggsprotokoll artikkel 2 annet punktum](#):

Annet punktum verner foreldrenes rett til å prege barnets religiøse og filosofiske miljø i utdannelsessituasjonen. Når foreldrene er gitt en slik rettighet, skyldes det nok mer at de er de nærmeste til å representere den mer almene interesse i å unngå et statskontrollert, indoktrinerende undervisningssystem enn at foreldrene anses for å ha en spesiell rett i forhold til barna til å prege barnas filosofiske og religiøse utdanningsmiljø.

Bugge viser til den såkalte «*seksualundervisningssaken*», som ble endelig avgjort av Den europeiske menneskerettsdomstolen i 1976. De danske foreldrepårene som hadde klaget fikk ikke medhold, men domstolens kommentarer er relevante å merke seg også i dag. Advokat Helge Olav Bugge skriver:

Domstolen uttalte her prinsipielt at fastsettelsen av skolepensumet i utgangspunktet er et statsanliggende. Annet punktum («Funksjoner staten påtar seg i utdanning og undervisning, skal den utøve med respekt for foreldres rett til å sikre slik utdanning og undervisning i samsvar med deres egen religiøse og filosofiske overbevisning», vår merknad) hindrer ikke at undervisning som direkte eller indirekte berører religiøse eller filosofiske spørsmål, blir gjort til pensum, selv om staten for så vidt må ha en viss plikt til å avveie behovet for slik undervisning mot foreldrenes syn. — Denne tolkningen innebærer at annet punktum ikke setter grenser for hva det kan undervises i.

Domstolen la derimot til grunn at hovedinnholdet i annet punktum gjelder måten pensum presenteres på. Undervisningspensumet må ifølge Domstolen formidles på en «objektiv, kritisk, sonderende og pluralistisk måte. Det er forbudt for staten å forfølge en indoktrinerende målsetning som kan sies å ikke respekterer foreldrenes religiøse og filosofiske overbevisning.»

[FOLKERETTSLIGE BESTEMMELSER GRUNNSKOLEN, HELGE OLAV BUGGE, SIDE 444 - 445](#)

Dommen er tilgjengelig hos ECHR, hvor det aktuelle sitatet er som følger:

The second sentence of Article 2 (P1-2) implies on the other hand that the State, in fulfilling the functions assumed by it in regard to education and teaching, must take care that information or knowledge included in the curriculum is conveyed in an objective, critical and pluralistic manner.

[FRA «CASE OF KJELDEN, BUSK MADSEN AND PEDERSEN V. DENMARK 7 DECEMBER 1976»](#)

Undervisningen i skolens kunnskapsinnhold skal være «objektiv, kritisk og pluralistisk». Læremidler, eksterne ressurser, aktiviteter og kompetanseprogrammer er ikke gitt mandat til å omgå dette.

SAMFUNNSUTVIKLING

Slik «den kulturelle skolesekken» og «Nynorsk kultursentrum» selv presenterer «Hjarte i alle fargar», oppfattes denne forestillingen å inngå i en større, bredere og dypere samfunnsutvikling, der «skeiv kontekst» krever å definere og normere kunnskap og alle andre verdier og overbevisninger i samfunnet angående kjønn, identitet, seksualitet, familie, ekteskap, språk, reproduksjon og juridisk foreldreskap.

Når «det skeive» blir «eksplisitt og synleg» og «det skeive visast fram som ein naturleg del av den menneskelege buketter, der mangfald er ein rikdom», vil forestillingen bli oppfattet å støtte og inngå i en bred samfunnsutvikling med omfattende reformer. Denne henvendelsen søker å begrunne dette.

FAMILIE – EKTESKAP - FORELDRESKAP

I januar 2009 trådte «[Felles ekteskapslov](#)» i kraft. Dette var en omfattende reform av [ekteskapsloven](#), [adopsjonsloven](#), [barneloven](#) og [bioteknologiloven](#), samtidig som [partnerskapsloven fra 1993 ble avvirket](#). Partnerskapsloven hadde gitt partnerskap samme rettsvirkninger som inngåelse av ekteskap, med unntak av adopsjonsrett, men det ble delvis åpnet for dette i 2002.

[FNs Barnekonvensjon artikkel 7.1](#), gir barnet «*rett til å kjenne sine foreldre og motta omsorg fra dem*», men reformen i 2009 medførte endringer i barnelovens regler for fastsettelse av farskap og morskap. En kjerne i reformen kom til uttrykk ved følgende, som ble tatt inn i [barneloven § 4 a: «Eit barn kan ikke ha både ein far og ei medmor»](#). Reformen nytolket FNs Barnekonvensjon og barnets rett til kjennskap og omsorg fra sine foreldre. De reelle rettsvirkningene ved reformen handlet om utvidede rettigheter til assistert befruktning og juridisk foreldreskap uavhengig av biologisk foreldreskap.

[Nina Karin Monsen](#) mottok [Fritt Ords pris i 2009](#) for sin debattbok «[Kampen om ekteskapet og barnet](#)», hvor slike rekkevidder og konsekvenser som her nevnes, ble tematisert.

Tidligere ansvarlig redaktør i [Klassekampen](#), [Bjørgulv Braanen](#), skrev i april 2018 en kommentar med ansatser til å tematisere og reflektere kritisk om deregulering av assistert befruktning og tildeling av juridisk foreldreskap uavhengig av biologisk foreldreskap.

Det er også verd å notere at [Den europeiske menneskerettsdomstolen](#) i august 2022 oppdaterte en [veileder til forståelse av EMK artikkel 12, om retten til å inngå ekteskap](#). Det fremgår av kap. 3, b, pkt. 30, 31 og 32, at det ikke påhviler noen forpliktelse for medlemslandene til å vedta lovgivning der likekjønnet ekteskap og ekteskap mellom mann og kvinne er identisk regulert.

Ekteskapet mellom mann og kvinne er altså bærende norm i EMK og for konvensjonens vern om retten til å gifte seg og til å stifte familie, uten at domstolen gir noen religiøs begrunnelse for dette.

Politiske, religiøse, filosofiske og juridiske overbevisninger kan ha både atskilte og sammenfallende begrunnelser for å holde ekteskapet mellom kvinne og mann som norm, f.eks. knyttet til reproduksjon, juridisk foreldreskap og naturrettslige betraktninger.

Verdialliansen vurderer det derfor som et systematisk avvik fra opplæringsloven med forskrift og læreplanverk, dersom skolene åpnes som arena for undervisning og aktiviteter som avviser andre overbevisninger enn de som hevder at «*kjønns- og seksualitetsmangfold*», «*brudd på normer for kjønn og seksualitet*» og «*skeiv kontekst*» skal definere og normere kunnskapsinnholdet.

Dersom skolene likevel organiserer og tilrettelegger opplæringen basert på dette avviket, må derfor [fritaksretten respekteres og aksepteres](#) for elever, foresatte og ansatte som avviser politisk skolering.

KJØNN OG HELSETJENESTE

Det verserer flere, og motsetningsfylte, forståelser av kjønn, hva som definerer kjønn, og hvilke kjønns kategorier som finnes. Fra vårt ståsted er kjønn biologisk og fysiologisk definerte kategorier.

Familie, skole og samfunn må støtte alle elever til å være fortrolige med en trygg identitet i egen kropp. Det finnes imidlertid teorier, ideer og grupper som hevder å representere alle som (oftest i en tidsavgrenset fase av oppveksten) opplever å ha en annen kjønnsidentitet enn kroppens kjønn. Dette er ideer og grupper som fremmer politiske krav om deregulering av helsetjenestens veiledninger og retningslinjer for [\(irreversibel\) medisinsk behandling og inngrep som kan forme og endre kroppen](#).

Denne henvendelsen fra Verdialliansen understreker at det er uforsvarlig å avvise at ideologiske, politiske og teoretiske forestillinger og ideer om kjønn, kan ha ringvirkninger som når frem til, og påvirker, barns liv og erfaringer. Det vises til teoretiske strukturer som f.eks. er representert v/ [JUDITH BUTLER](#) og [MICHEL FOUCAULT](#), og tematisert akademisk i [kjønnsforskningen](#). Selv om «*Hjarte i alle fargar*» ikke uttrykker noen erkjent forbindelse til slike kilder, er de sammenvevde ideene tydelige.

Summen av det som skjer på alle sektorer i samfunnet for å fremme «*kjønns- og seksualitetsmangfold*» og «*brudd på normer for kjønn og seksualitet*», herunder politiske reformer og deregulering, speiler til dels komplekse teoretiske fremstillinger gjennom mange tiår – av språk, identitet, kjønn og seksualitet.

Radikale teorier om kjønn, som i generasjoner er modnet innen jus, filosofi, økonomi, helsetjeneste, kunst- og kulturliv, har i vår tid fått en voldsom tyngde og dynamikk. Dette kan skyldes et sammenfall av en rekke forutsetninger – industrielle, bioteknologiske, økonomiske, politiske og populærkulturelle – som gir en bred åpning på alle samfunnsområder for å skifte ut etablerte verdier med «*skeiv*» kontekst.

Dersom slike analyser avvises, er det risiko for at rettsikkerhet og demokratiske verdier svekkes. Det ties om problematiske sider ved utviklingen. [Media](#) og politiske prosesser og institusjoner vegrer seg for å diskutere åpenbare problemstillinger. Endringenes iboende tyngde og dynamikk løper i senk de fleste tilløp til politisk, ideologisk, filosofisk, religiøs, humanistisk, juridisk og akademisk kontradiksjon.

[Stortinget vedtok den 12. desember 2023](#) endringer i straffeloven, med bakgrunn i regjeringens [proposisjon til lovforbud mot «konverteringsterapi»](#). Regjeringen presiserer at straffebudet ikke skal ramme foreldre som tilbakeholder eller nekter å samtykke til barnets «*kjønnsbekreftende behandling*». Følgende merknad i proposisjonen og komiteinnstillingen bør likevel noteres:

Etter departementets syn må begrensninger i foreldres handlefrihet i slike situasjoner reguleres av helselovgivningen ([proposisjonen side 81](#) / [komiteinnstillingen side 10 – 11](#))

Regjeringens proposisjon, og familie- og kulturkomitéens innstilling, gir grunn til årvåkenhet for mulige initiativer for å endre [helselovgivningen](#) med formål å frata foreldre handlefrihet til å avvise, eller ikke gi samtykke til, såkalt «*kjønnsbekreftende behandling*» av sine barn. Slike anbefalinger ble allerede i 2016 fremmet av Foreningen FRI, Redd Barna og Skeiv Ungdom i «[Rettane til LHBTI-barn i Norge](#)».

Her er noen av anbefalingene i rapporten:

- *Gjere det mogeleg å endre juridisk kjønn ved erklæring, også for barn under 7 år.*
- *Utreie mogelegheita for ekstern overprøving i saker om barn som ønskjer å endre juridisk kjønn i tilfelle der foreldra ikkje samtykker.*
- *Kommunehelsetenesta bør ha eit tilbod for råd og rettleiing til føresette, barnehage, skule og andre når eit barn skil seg frå omverda sine forventningar til kjønn.*
- *[Rundskriv G20/02](#) bør endrast slik at barn under 6 år som ønskjer å endre namnet sitt slik at det er i tråd med kjønnsidentiteten deira, får gjere dette utan foreldra sitt samtykke.*
- *Det bør sikrast at alle barn får naudsynt behandling og oppfølging ved manglande samsvar mellom kjønnsidentiteten og det kjønnnet dei blei registret med ved fødselen, dersom dei sjølv ønskjer dette.*
- *Mogelegheita for ekstern overprøving i saker om barn som ønskjer kjønnsbekreftande behandling når foreldra ikkje samtykker bør utreiast.*

Foreningen FRIs miniveileder til lærere og skoleansatte, «[Kjønnsmangfold i skolen](#)», gir tips til lærere og skoleansatte. Se gjerne miniveilederen side 6 om «[en skolehverdag tilpasset tucking og binding](#)».

For mer omfattende gjennomgang av ny kjønnsideologi i skolen viser vi til våre henvendelser til [Bærum kommune](#) og [Statsforvalteren i Oslo og Viken](#). Se også avsnittet nedenfor om læremidler.

PRIDE

Pride fremstilles som en markering og feiring av «*mangfold*», «*inkludering*» og «*retten til å elske den du vil*». Mange hevder at Pride også fremmer den ideologiske og politiske agendaen til organisasjonene som eier og arrangerer Pride. Derfor reserverer mange seg mot å delta. Foreningen FRI, som skal roses for åpenhet om sitt formål, har formulert [følgende i politisk plattform](#) (Innledningen, 5. avsnitt):

En av våre viktigste oppgaver er å drive påvirkningsarbeid overfor storsamfunnet, som politikere, organisasjoner, myndigheter, næringsliv og massemedier. Dette arbeidet drives lokalt, regionalt, nasjonalt og internasjonalt, blant annet gjennom pride og andre skeive arrangementer.

Mange elever, familier og arbeidstagere hevder at skolenes deltagelse og markering av Pride medfører en kobling til det politiske og ideologiske formålet og budskapet som Foreningen FRI er premissleverandør for. Som det fremgår av organisasjonens egen plattform, har kritikerne god dekning for sin skepsis. Dessverre er dette [underkommunisert i media](#) og offentlige debatt, noe som bidrar til urettmessige anklager om at elever, foreldre og ansatte som ikke slutter seg til dette politiske formålet, dermed også avviser mangfold og inkludering og [støtter diskriminering](#).

Det er grunn til å gjøre oppmerksom på at [Riksdagens Ombudsmän i Sverige i 2021 behandlet en klage](#) etter at [en skole i Växjö](#) markerte Pride med obligatorisk deltagelse. Klagen fikk medhold av [Ombudet](#).

EKSTERNE RESSURSER

En rekke eksterne organisasjoner tilbyr ressurser og kompetanseprogrammer til skolene. Disse speiler stort sett samme verdier: • [AMNESTY](#) • [FORENINGEN FRI ROSA KOMPETANSE](#) • [RFSU UNDERVISNING](#) • [SKEIV UNGDOM RESTART](#) • [SKEIVT KRISTENT NETTVERK SKOLE](#) • [SEX OG SAMFUNN](#) • [SEX OG POLITIKK](#).

[Diskrimineringsgrunnlag](#) som representerer andre overbevisninger og verdier – religiøse, filosofiske, ideologiske, juridiske og politiske – er så langt vi kjenner til ikke representert i skolenes kjøpte ressurser.

Utdanningsdirektoratet har utarbeidet [støtteressurs til undervisning om temaene kjønn og seksualitet](#), men også her er aktører som [FRI, Skeiv ungdom og Pasientorganisasjonen for kjønnsinkongruens](#), anvendt som kilder. Det er ikke utarbeidet støtteressurser med kilde i andre diskrimineringsgrunnlag.

Foreldre, elever og ansatte som gis grunn til å anta at eksterne ressurser, aktiviteter, programmer og kulturtiltak ønsker å definere og normere skolenes kunnskapsinnhold og kompetansemål, har legitim grunn til å stille kritiske spørsmål til skolen om dette. Om kritiske innvendinger ikke tas til følge, må søknad om fritak respekteres. Samvittighetsfriheten til ansatte ved skolen må også respekteres.

LÆREMIDLER

En del av det bildet vi ønsker å presentere, er hvordan også læremidler tilpasser seg en samfunnstrend i sin formidling om kjønn og seksualitet. Dersom læremidler med slik formidling, både selv og av skolen, hevdes å representere kunnskapsinnholdet og kompetansemålene, er dette avvik fra opplæringsloven.

Her er eksempler på læremål i samfunnsfag fra en ukeplan i 2022 til 6. klasse som anvendte [læreboken «Arena»](#) fra Aschehoug. Eksempelen er ikke fra Kviteseid, men Arena anvendes over hele landet:

- *Jeg vet at begrepet cis-person er en som har det kjønnnet legene trodde ved fødselen*
- *Jeg vet at begrepet ikke-binær er en som verken er mann eller kvinne*
- *Jeg vet at en transperson er en som har et annet kjønn enn det legene trodde ved fødselen*

Læreboken etablerer begrepet «cis-person» som kompetansemål, og derav at kjønn defineres ved termer som forutsetter at kjønn er et mangfold, hvorav identitet tilsvarende kroppen er én blant flere kjønnsvarianter. Dette språket er konstruert med interessepolitisk formål, uten juridisk eller fysiologisk grunnlag. Ved å påføre elevene et språk der de skal forstå seg som «cis», «trans» eller «ikke-binær», legitimeres politiske reformer som krever dette språket. Dette har ingen hjemmel i læreplanverket.

En kvinne er en kvinne og en mann er en mann uten behov for prefikset *cis*. «Å ha det kjønnnet legene trodde ved fødselen» er uten dekning i noen av læreplanverkets kompetansemål, og bør derfor heller ikke undervises som et kompetansemål i skolen. Ingen leger «*tror*» ved fødsel hva barnets kjønn er. Barnets kjønn fastslås ved objektive kriterier og blir på dette grunnlaget registrert i [fødselsattesten](#).

Hva angår «*ikke-binære*», så kan personer ha en subjektiv identitet som verken er mann eller kvinne. En slik subjektiv identitet og livserfaring kan det være aktuelt å gi elever kunnskap om.

Dette betyr likevel ikke at «*ikke-binæres*» individuelle situasjon har mandat til å normere og definere kunnskapsinnholdet som skolens undervisning skal formidle om kjønn. Det finnes ikke noe kompetansemål i læreplanverket som hevder at noen «*verken er mann eller kvinne*».

Heller ikke [lov om endring av juridisk kjønn](#) gir hjemmel for å hevde at noen «*verken er mann eller kvinne*». Loven åpner riktignok for fritt personlig valg av juridisk kjønn, men selv om kriteriene for registrering med juridisk kjønn er deregulert, opererer loven kun med to juridiske kjønn.

Lov om endring av juridisk kjønn har for øvrig heller ikke noe kriterium knyttet til kjønnsidentitet. [Søknad om endring av juridisk kjønn leveres og behandles uten statens innsyn i søkerens begrunnelse](#).

Opplæringsloven med forskrift og læreplanverket definerer selv sitt kunnskapsinnhold med verdier, prinsipper og kompetansemål. Godkjenningsordningen for læremidler opphørte for over 20 år siden. Læremidler og eksterne ressurser, programmer og aktiviteter, skal ikke definere og normere skolens undervisning og kunnskapsinnhold. Undervisningen skal være læreplanstyrt, ikke læremiddelstyrt.

Vi hevder ikke at Kviteseid kommune er ukjent med dette, men referansene nedenfor til Bærum kommune, Nittedal kommune og Oslo kommune, gir grunn til å minne om at skolens forpliktelse ikke er å bli arena for interessepolitisk skolering og normering av undervisningen.

Om dette likevel skjer, anser vi dette som avvik og lovbrudd.

Illustrasjonen nedenfor er hentet fra [Aschehougs bok «Solaris», 3. trinn, naturfag](#), og er et ytterligere eksempel på hvordan kjønnsidentitet blir presentert og definert uten invitasjon til kritisk refleksjon og elevenes personlige grensesetting mot den fremstillingen de utsettes for.

Hva er kjønnsidentitet?

Les teksten og snakk sammen.

Kjønnsidentiteten din er din egen tanke om hvem du er, og hvordan du ser deg selv. Du kan tenke på deg selv som gutt eller jente, eller ikke vite helt. Du kan ønske å bli kalt han, hun eller hen, eller hva du vil.

Babyer kan ikke fortelle om de føler seg som gutt eller jente. Legene bestemmer hvilket kjønn babyen har ved å se om de har jentetiss eller guttetiss.

Men klær, hårfrisyre, hva du leker med og hva du gjør, kan vise hvilken kjønnsidentitet du har. Det kan vise om du føler deg som en gutt, en jente, begge deler eller ingen av delene. Hva du viser, kan være likt eller forskjellig fra hvilket kjønn du har.

Illustrasjon fra Solaris, grunnbok fra Aschehoug i naturfag, 3-4 trinn.

[Begrepet «kritisk» forekommer 123 ganger i læreplanverket](#), i sammenhenger som «tenke kritisk», «reflektere kritisk», «vurdere kritisk», «forholde seg kritisk til kunnskap» og «benytte kilder på en kritisk måte». Disse kjerneverdier i læreplanverket er fraværende i læremidler, eksterne ressurser, aktiviteter og kompetanseprogrammer som fremmer «kjønns- og seksualitetsmangfold», «normkritisk metode», «brudd på normer for kjønn og seksualitet» og «skeiv kontekst».

I stedet presenterer disse elevene for påstander som krever å normere kompetansemålene.

Merk også påstanden i illustrasjonen i Solaris om at «klær, hårfrisyre, hva du leker med og hva du gjør, kan vise hvilken kjønnsidentitet du har. Det kan vise om du føler deg som en gutt, en jente, begge deler eller ingen av delene. Hva du viser, kan være likt eller forskjellig fra hvilket kjønn du har».

Her dokumenteres det hvordan elever blir utsatt for påstander om at stereotypiske kjønnsroller kan uttrykke hvilket kjønn, eller ikke-kjønn, eleven følger seg som. Det er uforsvarlig at elever blir utfordret av skolen til å vurdere seg selv i forhold til stereotypiske kjønnsroller. I klasserommet kan dette skape utrygge situasjoner. Elever som selv ikke har reflektert på denne måten kan bli utsatt for invaderende og grenseoverskridende konfrontasjon av lærer og medelever, utløst av skolens undervisningsmaterieell.

KOMMUNER

Verdialliansen anmodet i 2022 alle kommuner i Oslo og Viken om innsyn i hvilke signaler og retningslinjer som eventuelt var sendt fra skoleeier til skolene om markering av Pride:

NITTEDAL: • [En skole i Nittedal markerte Pride med felles samling om «Pride-flagget» og opplegg i den enkelte klassen.](#) • [I artikkelen i lokalavisen hevdet flere rektorer at kjønns- og seksualitetsmangfold er kompetansemål i læreplanverket, og derfor en del av den obligatoriske undervisningen.](#)

Nittedal kommune har avvist gjentatte anmodninger om å svare på spørsmål om kommunen, som skoleeier, slutter seg til at felles Pride-aktiviteter, flagging med Pride-flagget og undervisning i kjønns- og seksualitetsmangfold, skal forstås som kompetansemål, og derfor inngå i obligatorisk undervisning.

OSLO: [I mai 2022 sendte Oslo kommunes utdanningsadministrasjon brev til alle grunnskoler og videregående skoler i kommunen.](#) Brevet viser hvordan interesseorganisasjoners agenda er endret fra å være tema som kan inngå i undervisning på en «*objektiv, kritisk sondrende og pluralistisk måte*», til å bli fremlagt som kunnskapsinnhold som definerer opplæringsloven med forskrift og kompetansemål. Følg gjerne [lenkene i utdanningsetatens brev](#) videre, og merk det samlede LHBTQ-universet som anbefales.

Verdialliansen vurderer at Oslo kommune her dokumenterer et systematisk avvik fra opplæringsloven, og [har derfor anmodet Statsforvalteren i Oslo og Viken om å iverksette tilsyn.](#) Statsforvalteren har foreløpig avvist å realitetsvurdere anmodningen, men saken er ikke avsluttet fra vår side.

BÆRUM: I Bærum kommune er foreløpig to skoler «[regnbuesertifisert](#)». Det inngår i sertifiseringen at det skal utarbeides en handlingsplan som skal godkjennes av Foreningen FRI. [Innsyn i en slik plan](#) viser at det vedtas mål og tiltak der Foreningen FRI, som ekstern interessegruppe, gis innflytelse på forhold som skolen og helsetjenesten har ansvar for, jf. [opplæringsloven](#) og [forskrift om helse og miljø i skolen](#).

Les gjerne våre [brev 1](#) og [brev 2](#) til Bærum kommune, og [et eget brev til Kommuneoverlegen](#).

TRYGT SKOLEMILJØ

Skolen skal støtte elevene i å finne trygghet i egen kropp og identitet. Opplæringsloven gir [alle elever rett til et trygt og godt skolemiljø](#) som fremmer helse, trivsel og læring. Med [forskrift om helse og miljø i barnehager, skoler og skolefritidsordninger](#), reguleres de samme verdiene i folkehelseloven.

Foreldre som setter seg inn i hvordan ideer om «*kjønns- og seksualitetsmangfold*» formidles i skolen, kan bli urolige for om skolen gir trygghet som opplæringsloven og folkehelseloven med forskrift krever. Skolen må ikke bli arena for ideologisk og politisk skolering som tilrettelegger for «*kjønnsinkongruens*» og «*kjønnsdysfori*», og dermed også sannsynlighet for økt etterspørsel av helsetjenester for å endre kroppen. Dette er hensyn som skolene må ivareta, samtidig som elever med [diskrimineringsgrunnlag knyttet til seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk](#), har samme rett til trygghet.

ANSVAR OG ERSTATNING

I [Monterey County skoledistrikt](#) i California ble det for få måneder siden, sommeren 2023, inngått forlik mellom skoledistriktet og skoleeier i [Spreckels](#) community, og saksøker, som var en 11 år gammel elev og elevens mor som foresatt, jf. [Los Angeles Times](#).

Forliket innebar utbetaling av USD 100 000 til saksøker. I søksmålet ble det hevdet at lærere og administrasjon ved Buena Vista Middle School «i hemmelighet» hadde overbevist eleven om at hun var biseksuell, og senere transseksuell. Skolen ga ingen informasjon til 11-åringens mor om dette.

Eleven begynte å anvende nytt navn og pronomen, noe som ifølge søksmålet også ble endret i skolens elevopplysninger. I kommunikasjon med eleven ble det nye navnet og pronomenet anvendt, men i kontakt med moren benyttet skolen elevens opprinnelige navn. Ifølge søksmålet hadde skolen vedtatt en uoffisiell retningslinje om hemmelighold overfor foreldre.

Verdialliansen hevder ikke at tilsvarende situasjon finner sted ved offentlige skoler i Norge. Men henvisningen ovenfor til proposisjonen og komitéinnstillingen om endringer i straffeloven, kombinert med anbefalinger fra FRI, Skeiv Ungdom og Redd Barna om å se bort fra foreldres innvendinger om såkalt «*kjønnsbekreftende behandling*», gir grunn til ikke å være naive.

Seriøse aktører fremmer en forsvarlig helsetjeneste: • [HELSETILSYNET](#) • [FOLKEHELSEINSTITUTTET](#) • [STATENS UNDERSØKELSESKOMMISJON FOR HELSE- OG OMSORGSTJENESTEN / UKOM](#) • [HARRY BENJAMIN RESSURSSENTER](#) • [NASJONAL BEHANDLINGSTJENESTE FOR KJØNNSKONGRUENS](#) •

Samtidig møtes disse med aksjoner og kampanjer fra de samme grupper og organisasjoner som har bred tilgang til skolene med sine programmer og ressurser for å fremme «*kjønns- og seksualitetsmangfold*»: • [FRI OM TILSYNSSAK](#) • [FRI OM UKOM](#) • [MARKERING MOT HELSETILSYNET](#) •

Norske skoler bør merke seg at det allerede finner sted rettslige prosesser i utlandet hvor skoler blir ansvarliggjort for konsekvenser som innholdet i opplæringen og skolens miljø kan ha for elever.

Læremidler og eksterne ressurser og programmer synes å bli benyttet i økende omfang, og i stadig flere kommuner. Når slike læremidler og ressurser får definere og normere kunnskapsinnholdet og kompetansemålene i skolen, oppstår det avvik fra den læreplanstyrte undervisningen.

Dokumentasjon på dette vil i fremtiden inngå som viktig materiale til støtte for elever og foresattes søksmål med påstand om skolens ansvar som skadevolder. Elever med skader, utløst av undervisning som bidro til kjønnskongruens og krav om kroppsendrende helsetjenester, kanskje med irreversible konsekvenser, vil med god grunn kunne argumentere for skolens ansvar som skadevolder.

«KJØNNSIDENTITET» I LÆREPLANEN

Avslutningsvis:

Begrepene «*kjønnsmangfold*» og «*seksualitetsmangfold*» forekommer ikke i [læreplanverket](#).

Begrepet «*mangfold*» derimot, er en gjennomgående verdi.

Begrepet «*kjønnsidentitet*» er kun nevnt ett sted i hele læreplanverket, formulert som følgende kompetansemål i naturfag etter 4. trinn:

Eleven skal kunne samtale om likheter og ulikheter mellom kjønnene, om kjønnsidentitet og om menneskets reproduksjon.

Det fremgår av konteksten at «*kjønnsidentitet*» er et begrep eleven skal kunne føre samtale om. Men det kan ikke utlegges av dette kompetansemålet at kjønn skal defineres av begrepet «*kjønnsidentitet*», eller at kjønn er flytende på et spekter, at man kan være en blanding av gutt og jente, at man kan velge kjønn, og lignende påstander som nå forekommer i en rekke lærebøker og eksterne ressurser i flere fag. Mange lærebøker og ressurser går langt utover innholdet og kompetansemålene i læreplanene.

Kompetansemålet sikter åpenbart ikke til «*likheter og ulikheter*» i betydningen stereotypiske kjønnsroller. Hvordan er det mulig å ivareta kompetansemålet om å kunne samtale om «*likheter og ulikheter*» mellom kjønnene dersom kjønn ikke etableres ved noen felles og objektive kriterier?

I og med at «*menneskets reproduksjon*» inngår i det samme kompetansemålet, må kompetanse til å kunne samtale om «*likheter og ulikheter mellom kjønnene*» forutsette kunnskap om nettopp slike objektive biologiske og fysiologiske kriteriene som kvinne og mann har felles, og som skiller kjønnskategoriene, for å kunne gjøre menneskelig reproduksjon mulig.

Når «*kjønnsidentitet*» inngår som begrep i kompetansemålet, må det forstås som kunnskap om at individet kan oppleve seg selv og sin egen identitet på mange måter og med stor variasjon i forhold til objektive kriterier. Uten objektive kriterier har ikke individet noen personlige referanser å relatere seg til. Det kan ikke utledes av dette kompetansemålet at kjønn defineres av elevens eget valg av kjønn.

Kompetansemålet åpner tvert imot for at elevene kan føre samtale og reflektere om begrepet «*kjønnsidentitet*» med en forståelse, kunnskap og overbevisning som stiller kritisk til hvordan dette begrepet anvendes både i skolen og i samfunnet for øvrig.

Læremidler, aktører, ressurser og kompetanseprogrammer som definerer kunnskapsinnholdet i norske skoler med formål å fremme «*kjønns- og seksualitetsmangfold*», «*normkritisk metode*», «*brudd på normer for kjønn og seksualitet*» og «*skeiv kontekst*», formidler derfor påstander om kjønn som er konflikt med opplæringsloven med forskrift og læreplanverkets verdier, prinsipper og kompetansemål.

Dette er respektløst overfor andre verdier og overbevisninger, noe som medfører ytterligere avvik fra [opplæringslovens verdier, slik disse er regulert i formålet](#).

I møte med denne tiltagende tendensen i norske skoleadministrasjoner, og ute i skolene, er det derfor forståelig at foreldre reagerer og søker fritak.

FRITAKSRETT

Skolens undervisning bør i størst mulig grad organiseres og tilrettelegges med innhold som ikke utløser søknad om fritak, og heller ikke ansattes fritak fra arbeidsoppgaver av samvittighetshensyn. [Opplæringsloven § 2-3 a. åpner likevel for fritak](#). Det er derfor urimelig at søknad om fritak utløser overskrifter i media, og debatt der utenforstående blander seg inn i personlige forhold.

[Stortinget vedtok i juni 2023 en ny opplæringslov](#), som en videreføring av den tidligere. [Den nye loven](#) ivaretar retten til «*fritak frå aktivitetar i opplæringå på grunn av livssyn*» i § 14-6:

Elevar har rett til fritak frå aktivitetar i opplæringa som dei med rimeleg grunn opplever som utøving av ein annan religion enn sin eigen eller tilslutning til eit anna livssyn enn sitt eige, eller som dei på same grunnlag opplever som krenkjande eller støytande. Fritaket føreset ei skriftleg melding frå eleven eller foreldra, men det trengst ikkje grunngeving. Ein kan ikkje krevje fritak frå kompetansemåla i læreplanane for fag. Elevar som får fritak frå aktivitetar i opplæringa, skal ha anna opplæring med tilsvarende fagleg innhald.

Alle kommentarer i dette brevet er like aktuelle når den nye loven trer i kraft.

Det opplyses til slutt om at [Verdialliansen siden 2021 søkt kontakt med Undervisningsdirektoratet](#) med det formål at direktoratet må utarbeide retningslinjer for fritak fra undervisningsinnhold og deltagelse i markeringer av Pride. Direktoratet har foreløpig ikke vist forståelse for at dette er et reelt behov. Udir har gitt tilbakemeldinger og vurderinger som Verdialliansen vil korrigere i den ikke-avsluttede dialogen.

KONKLUSJON

1. *Offentlig grunnskole må respektere og likebehandle alle diskrimineringsgrunnlag, ikke bare dem som handler om seksuell orientering, kjønnsidentitet eller kjønnsuttrykk.*
2. *Ikke noe tema er unntatt fra å kunne inngå i skolenes undervisning, men opplæringen skal være læreplanstyrt og ikke læremiddelstyrt. Opplæringslovens og læreplanverkets verdier og kompetansemål må respekteres.*
3. *Begrepene «kjønns- og seksualitetsmangfold» forekommer ikke i læreplanverket. Begrepet «kjønnsidentitet» forekommer én gang, med da i en kontekst som ikke gir grunnlag for å utlegge individuell kjønnsidentitet som normerende for kunnskapsinnholdet om hvilke kriterier som definerer kjønnskategoriene kvinne og mann.*
4. *Eksterne kulturtiltak, læremidler, ressurser, kompetanseprogrammer og aktiviteter må ivareta kravet om å bli formidlet på en «objektiv, kritisk sondrende og pluralistisk måte» (jf. [dommen fra den viktige referansedommen fra den europeiske menneskerettighetsdomstolen i 1976](#), se side 3 ovenfor), og de kan ikke anvendes til å definere og normere undervisningen og læreplanverkets kompetansemål.*
5. *Dersom skolen likevel åpner for obligatorisk undervisning – som etter foreldres vurdering avviker fra læreplanverkets verdier, prinsipper og kompetansemål – må fritaksretten være en reell og anerkjent løsning.*
6. *Ansatte i skolen kan ikke pålegges å gi undervisning med avvik fra opplæringslovens og læreplanverkets verdier, prinsipper og kompetansemål. Hvis opplæringen likevel organiseres i strid med dette, må det åpnes for fritak fra arbeidsoppgaver av samvittighetshensyn.*
7. *Dersom elever, foresatte og ansatte i norske kommuner søker fritak fra aktiviteter i opplæringen, eller fra arbeidsoppgaver, av slike grunner som tas opp i denne henvendelsen, kan det ikke utlegges som uttrykk for diskriminerende holdninger eller fravær av evne og vilje til å støtte mangfold og inkludering, eller andre personers rett til å velge og leve sine liv.*

Med vennlig hilsen
VERDIALLIANSEN

Jan Harsem, daglig leder

VERDIALLIANSEN

[Nettverk for menneskerettigheter og kristne verdier](#)

ORG.NR.: 913 714 547

POST: Postboks 23 • 1371 Asker • Norge

WEB: www.verdialliansen.no / FACEBOOK: <https://www.facebook.com/verdialliansen>

EPOST: post@verdialliansen.no / TLF.: 95 77 11 99